

โครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทลื้อ

The Structure of the Compound Words Containing “Head” in Tai Lue Language

ศราวุธ หล่อดี¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง โครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทลื้อ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทลื้อ โดยศึกษาตามแนวคิดการวิเคราะห์ส่วนประชิด (immediate constituent analysis) ของ เลียนวาร์ด บลูมฟีลด์ (Leonard Bloomfield, 1933)

การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอักษรไทลื้อ ซึ่งเป็นเอกสารจากสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ เอกสารประวัติศาสตร์ จารึกประเพณี วรรณกรรม นิทาน ตำนาน แบบเรียน สุภาษิต บทเพลง และหนังสือพิมพ์

ผลการวิจัยพบว่า คำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทลื้อ จำนวน 106 คำ สามารถแบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ โครงสร้างชั้นเดียว กลุ่มที่ 2 ได้แก่ โครงสร้างหลายชั้น ซึ่งอาจเป็นโครงสร้าง 2 ชั้น โครงสร้าง 3 ชั้น หรือโครงสร้าง 4 ชั้น

Abstract

This study aims to examine the structure of the compound words containing “head” (or hua in Thai) in Tai Lue Language. The theoretical framework is based on an immediate constituent analysis by Leonard Bloomfield.

The data is collected from the documents in Tai Lue alphabets found in Xishuangbanna, Yunnan District, China. The documents are divided into nine types namely historical documents, customary documents, literatures, tales, books, textbooks, proverbs, songs and newspapers.

From this study, the results reveal that there were 106 compound words containing “head” classified into two main groups of the structures. The first group is composed of a single-level structure, and the second group with multi-level structures including two, three and four levels.

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทนำ

ภาษาไทยถือเป็นภาษาตระกูลไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่ใช้สื่อสารกันอยู่ในสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐบาลในประเทศพม่า ภาคเหนือของประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน และเชียงใหม่

ภาษาไทยนี้มีคำประสมเช่นเดียวกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ในด้านโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทยนี้มีลักษณะการประกอบโครงสร้างดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 1

เหล่าหัว /law⁵ ho:⁴/

“เหล่าข้างหน้าเหล่าหัว คำแพงนี้คำเค้า”

(เหล่าหัว หมายถึง ส่วนแรกของเหล่าที่ได้จากการกลั่นมึรสเข้ม)

ตัวอย่าง 2

คำหัว /dam⁴ ho:⁴/

“ขุนหัวสิบบ้านเมืองทั้งมวล จึงได้พร้อมกันห้างเครื่องดอกไม้ธูปเทียนต่าง ๆ เข้าไปปลื้มมาคารวะคำหัวเจ้าเมือง แลแต่แหนแพนคำเจ้าเมือง เข้าพรรษาออกพรรษา”

(คำหัว หมายถึง การที่ผู้มียุ้ยน้อยแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส หรือผู้มีพระคุณในวันสงกรานต์ หรือวันเข้าพรรษา ออกพรรษา)

จากตัวอย่าง 1 คำว่า “เหล่าหัว” เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย(subordinative endocentric construction) มีโครงสร้างแบบหน่วยขยายกับหน่วยหลัก คือ คำว่า “เหล่า” เป็นหน่วยขยาย (modifier) และคำว่า “หัว” เป็นหน่วยหลัก (head) ส่วนคำว่า “คำหัว” ในตัวอย่าง 2 เป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์ (exocentric construction) มีโครงสร้างแบบหน่วยกริยากับหน่วยกรรม คือ คำว่า “คำ” เป็นหน่วยกริยา และคำว่า “หัว” เป็นหน่วยกรรม ทั้งสองคำประกอบเป็นคำประสมหนึ่งคำ

จากการเก็บข้อมูลคำประสมในภาษาไทยพบว่า ภาษาไทยนี้มีคำประสมที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกายหลายคำ คำประสมที่ประกอบด้วยคำว่า “หัว” ในภาษาไทยที่ปรากฏอยู่ในเอกสารมีจำนวน 106 คำ ซึ่งสังเกตว่ามีลักษณะการประกอบโครงสร้างที่หลากหลายกว่าคำประสมที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกายอื่น ๆ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคำประสมในภาษาไทยและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้พบว่า เป็นการศึกษาจากข้อมูลภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่น และ ภาษาไทใหญ่ ได้แก่ งานวิจัยของ อนงค์ เอียงอุบล (2525) เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทย” งานวิจัยของ จรรยา ตาระกา (2533) เรื่อง “คำประสมในภาษาไทยลำปาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบ” งานวิจัยของ พัชรินทร์ ละลอกแก้ว (2540) เรื่อง “คำประสมในภาษาถิ่นอีสาน” งานวิจัยของ สุภาวิณี จุทอง (2547) เรื่อง “วิวัฒนาการของคำประสมในภาษาไทย” และงานวิจัยของพรรณิดา ชันธพัทธ์ (2548) เรื่อง “การศึกษาคำประสมในภาษาไทยใหญ่” ที่ศึกษาโครงสร้างที่มา ส่วนประกอบ หน้าที่ ความหมาย และปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสม งานวิจัยดังกล่าวยังไม่ม้งานวิจัยเรื่องใดศึกษาโครงสร้างของ คำประสมในภาษาไทยลื้อ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หั่ว” ในภาษาไทยลื้อ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หั่ว” ในภาษาไทยลื้อ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับคำภาษาไทยลื้อ รวมทั้งคำประสมที่มีผู้ศึกษาไว้เกี่ยวกับภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ
2. สํารวจเอกสารลื้อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย ทั้งเอกสารที่ปริวรรตแล้วและที่ยังไม่ได้ปริวรรต
3. รวบรวมและจัดกลุ่มเอกสารลื้อที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย
4. เก็บข้อมูลคำประสมในภาษาไทยลื้อที่มีคำว่า “หั่ว” เป็นหนึ่งคำประกอบอยู่ในคำประสม จากเอกสารที่ปริวรรตแล้วและยังไม่ได้ปริวรรต เอกสารที่ยังไม่ได้ปริวรรตผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารอักษรลื้อแบบเก่าที่เป็นพับสา สมุดฝรั่ง และข้อมูลออนไลน์จากเว็บไซต์ <http://www.tai12.com> เอกสารดังกล่าวแบ่งตามเนื้อหาได้ทั้งหมด 9 ประเภท ได้แก่ เอกสารประวัติศาสตร์ จารัตประเพณี วรรณกรรม นิทาน ตํารา แบบเรียน สุภาสิต บทเพลง และหนังสือพิมพ์
5. พิจารณาและแยกคำประสมออกจากคำประเภทอื่น กลุ่มคำ หรือประโยค
6. นำข้อมูลคำประสมไปตรวจสอบกับผู้ตรวจสอบข้อมูลภาษาลื้อที่พูดภาษาลื้อในชีวิตประจำวัน และอาศัยอยู่ที่บ้านหลวงใต้ ตำบลเชิงดอย อำเภอ

โดยสะกึด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอพยพมาจากแคว้นสิบสองพันนา มณฑล ยูนนาน ประเทศจีน

7. วิเคราะห์โครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หิว” ในภาษาไทย ตามแนวทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ส่วนประชิด (immediate constituent analysis) ของ เลียนวาร์ด บลูมฟิลด์ (Leonard Bloomfield, 1933) ซึ่งสามารถนำมาอธิบายรูปซับซ้อนในระดับคำได้ โดยการแยกส่วนประกอบซึ่งเป็นส่วนประชิดของหน่วยสร้าง (construction) ออกเป็นชั้นๆ และเสนอผลการวิเคราะห์โดยเขียนเป็นแผนผังต้นไม้ เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของหน่วยที่อยู่ติดกันได้อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ คำย่อ ในการวิเคราะห์และอธิบายตัวอย่างโครงสร้างของคำประสม ดังนี้

1) สัญลักษณ์

ก	หมายถึง คำกริยา
ต	หมายถึง หน่วยกรรมตรง
ปธ	หมายถึง หน่วยประธาน
นว	หมายถึง นามวลี
บว	หมายถึง บุพบทวลี
h	หมายถึง หน่วยหลัก (head)
m	หมายถึง หน่วยขยาย (modifier)
“ x ”	หมายถึง x เป็นคำหรือตัวอย่างคำประสมภาษาไทย
‘ x ’	หมายถึง x เป็นความหมาย
/ x /	หมายถึง x เป็นเสียงของคำประสม

2) คำย่อ

s-endo หมายถึง หน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย (subordinative endo-centric construction)

exo หมายถึง หน่วยสร้างไร้ศูนย์ (exocentric construction)

8. สรุปและอภิปรายผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทย

ผลการศึกษา

จากการศึกษาโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทย จำนวน 106 คำ สามารถแบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ โครงสร้างชั้นเดียว และ โครงสร้างหลายชั้น ดังต่อไปนี้

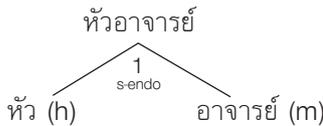
1. โครงสร้างชั้นเดียว

โครงสร้างชั้นเดียวจำแนกประเภทตามลักษณะของหน่วยสร้างได้ 2 ประเภท คือ โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย และโครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์

1.1 โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย พบลักษณะโครงสร้าง 2 แบบ คือ โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยายแบบหน่วยหลัก + หน่วยขยาย และโครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยายแบบหน่วยขยาย + หน่วยหลัก

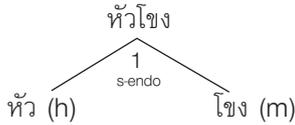
1.1.1 โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยายแบบหน่วยหลัก + หน่วยขยาย ประกอบด้วยรูปแบบโครงสร้าง 3 แบบ ได้แก่

แบบ ก1: หน่วยหลัก (सामान्यनाम) + หน่วยขยาย (सामान्यनाम) เช่น หัวอาจารย์ หัวแคว้น หัวเดือน หัวบวก หัวไหม เป็นต้น ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

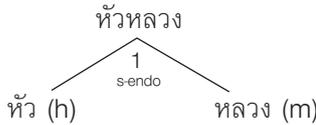
จากตัวอย่างคำว่า “หัวอาจารย์” /ho:4ʔa:4 tsa:n4/ ‘ตำแหน่งผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (सामान्यनाम) “หัว” ‘ตำแหน่งผู้นำ’ กับหน่วยขยาย (सामान्यनाम) “อาจารย์” ‘ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา’

แบบ ก2: หน่วยหลัก (सामान्यनाम) + หน่วยขยาย (วิสามาน्यनाम) เช่น หัวโขง หัวกลอย หัวขา หัวบอน หัวหอม เป็นต้น ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

จากตัวอย่างคำว่า “หัวโโขง” /ho:⁴ xo:ŋ⁴/ ‘ส่วนต้นของแม่น้ำโโขง เมื่ออ้างอิงแหล่งกำเนิดเป็นศูนย์กลาง’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (सामान्यนาม) “หัว” ‘ส่วนต้นของบริเวณ’ กับหน่วยขยาย (วิสามานยนาม) “โโขง” ‘แม่น้ำโโขง’

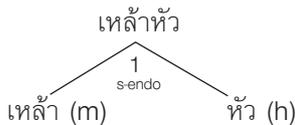
แบบ ก3: หน่วยหลัก (सामान्यนาม) + หน่วยขยาย (คุณศัพท์) ได้แก่ หัวหลวง และหัวดี ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

จากตัวอย่างคำว่า “หัวหลวง” /ho:⁴ lo:ŋ⁴/ ‘ตำแหน่งผู้นำกองทัพอันมีอำนาจ’ ประกอบด้วย หน่วยหลัก (सामान्यนาม) “หัว” ‘ตำแหน่งผู้นำ’ กับหน่วยขยาย (คุณศัพท์) “หลวง” ‘ยิ่งใหญ่, มีอำนาจ’

1.1.2 โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยายแบบหน่วยขยาย + หน่วยหลัก พบรูปแบบโครงสร้าง 1 แบบ ได้แก่

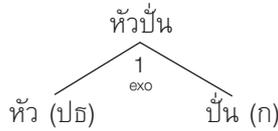
แบบ ก4: หน่วยขยาย (सामान्यนาม) + หน่วยหลัก (सामานยนาม) ได้แก่ เหล้าหัว แหวนหัว น้ำหัว หัวคน หัวใจ หัวเรือน และหัวอก ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

จากตัวอย่างคำว่า “เหล้าหัว” /law⁵ ho:⁴/ ‘ส่วนแรกของเหล้าที่ได้จากการกลั่นมีรสเข้มข้น’ ประกอบด้วยหน่วยขยาย (सामานยนาม) “เหล้า” ‘น้ำเมาที่กลั่นหรือหมักแล้ว’ กับหน่วยหลัก (सामานยนาม) “หัว” ‘ส่วนแรก’

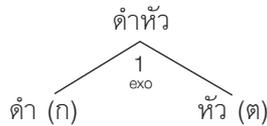
1.2 โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์ เป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วยหน่วยประธาน กับหน่วยกริยา, หน่วยกริยา กับ หน่วยกรรม และบุพบทวลี กับ นามวลี ดังนี้

แบบ ข1: หน่วยประธาน (सामान्यนาม) + หน่วยกริยา ได้แก่ หัวปั่น แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างได้ดังนี้

คำว่า “หัวปั่น” /ho:4 pan6/ ‘ความรู้สึกมึนงงที่สมองซึ่งเกิดจากฤทธิ์ของสุรา’ ประกอบด้วยหน่วยประธาน (सामान्यนาม) “หัว” ‘อารมณ์ความรู้สึก (ความคิด)’ กับหน่วยกริยา “ปั่น” ‘มีฤทธิ์ทำให้สิ่งใด ๆ มึนงง’

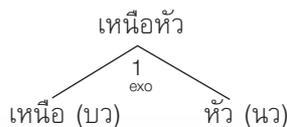
แบบ ข2: หน่วยกริยา + หน่วยกรรม (सामान्यนาม) ได้แก่ ดำหัว แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างได้ดังนี้

คำว่า “ดำหัว” /dam4 ho:4/ ‘การที่ผู้มีอายุน้อยแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสหรือผู้มีพระคุณในวันสงกรานต์ หรือวันเข้าพรรษา ออกพรรษา’ ประกอบด้วยหน่วยกริยา “ดำ” ‘สระผมในน้ำขาวข้าว น้ำมะกรูด หรือ น้ำส้มป่อย’ กับหน่วยกรรม (सामान्यนาม) “หัว” ‘ผม’

หมายเหตุ: ความหมายของคำว่า “ดำ” ในคำประสม “ดำหัว” มีความหมายที่ 1 หมายถึง ‘เอาสิ่งใด ๆ ลงไปในน้ำ’ เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่ ด้วยกระบวนการนามนัย เป็นความหมายที่ 2 หมายถึง ‘สระผมในน้ำขาวข้าว น้ำมะกรูด หรือ น้ำส้มป่อย’

แบบ ข3: บุพบทวลี + นามวลี (सामान्यนาม) ได้แก่ เหนือหัว แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างได้ดังนี้

คำว่า “เหนือหัว” /no:4 ho:4/ ‘กษัตริย์’ ประกอบด้วยบุพบทวลี “เหนือ” ‘ตำแหน่งสูงกว่าสิ่งอื่น’ กับนามวลี (सामान्यนาม) “หัว” ‘อวัยวะของมนุษย์ ทรงกลม มีผม ใช้บรรจุสมอง อยู่ส่วนต้นหรือส่วนบนสุดของร่างกาย มีความสำคัญ’

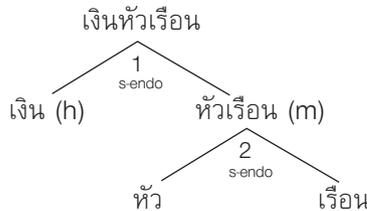
2. โครงสร้างหลายชั้น

โครงสร้างหลายชั้นจำแนกประเภทตามชั้นโครงสร้างของคำประสมได้ 3 ประเภท คือ โครงสร้าง 2 ชั้น โครงสร้าง 3 ชั้น และโครงสร้าง 4 ชั้น ดังนี้

2.1 โครงสร้าง 2 ชั้น พบลักษณะโครงสร้าง 2 แบบ คือ โครงสร้าง 2 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นคำ และโครงสร้าง 2 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นหน่วยสร้าง

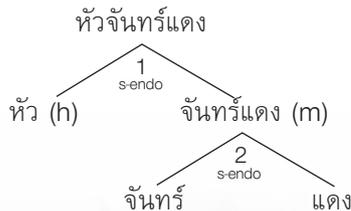
2.1.1 โครงสร้าง 2 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นคำ ประกอบด้วยรูปแบบโครงสร้าง 3 แบบ ได้แก่

แบบ ค1: หน่วยหลัก (सामान्यนาม) + หน่วยขยาย (सामान्यนาม) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย เช่น เงินหัวเรือน ผีหัวเหลือง ข้าหัวเถื่อน เจ้าหัววัด พระยาหัวหมื่น เป็นต้น ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

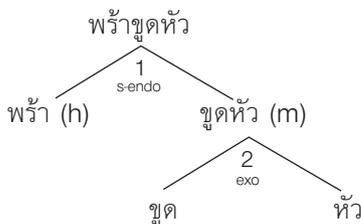
จากตัวอย่างคำว่า “เงินหัวเรือน” /ŋi:n³ ho:⁴ ho:n³/ ‘ภาษีที่เก็บเป็นหลังคาเรือน’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (सामान्यนาม) “เงิน” ‘วัตถุที่ใช้แลกเปลี่ยนหรือชำระหนี้’ กับหน่วยขยาย (सामान्यนาม) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย “หัวเรือน” ‘หลังคาเรือน’ ซึ่งประกอบด้วย 2 คำ คือ “หัว” ‘จำนวนเท่ากับ 1’ กับ “เรือน” ‘ที่อยู่อาศัย’

แบบ ค2: หน่วยหลัก (सामान्यนาม) + หน่วยขยาย (วิสามานยนาม) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย ได้แก่ หัวจันทร์แดง หัวจันทร์ดำ หัวบัวแดง หัวหอมพู่ และหัวพูเลย ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

จากตัวอย่างคำว่า “หัวจันทน์แดง” /ho:⁴ tsan⁴ de:^ŋ⁴/ ‘ส่วนที่เป็นแก่นของจันทน์แดงอยู่กลางลำต้นมีสีแดงกลิ่นหอม ใช้ทำยาและปรุงเครื่องหอม’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (सामान्यनाम) “หัว” ‘ส่วนของพืช ที่มีปริมาตร ซึ่งเป็นแก่นหรือส่วนสำคัญของพืชที่อยู่กลางลำต้น’ กับหน่วยขยาย (विसामान्यनाम) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย ‘จันทน์แดง’ ‘พืชที่มีแก่นหรือเนื้อไม้สีแดงกลิ่นหอม ใช้ทำยาและปรุงเครื่องหอม’ ซึ่งประกอบด้วย 2 คำ คือ “จันทน์” ‘พืชที่มีเนื้อ ดอก ผลหอม ใช้ทำยาและปรุงเครื่องหอม’ กับ “แดง” ‘สีแดง’

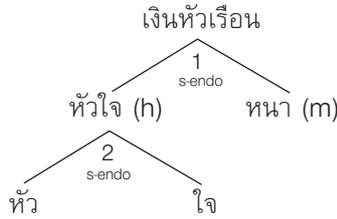
แบบ ค3: หน่วยหลัก (सामान्यनाम) + หน่วยขยายที่เป็นหน่วยสร้างไว้ศูนย์ ได้แก่ พรว้าชูดหัว หัวแท่นนอน เจ้าเหนือหัว และหัวชั้นไหล ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

จากตัวอย่างคำว่า “พรว้าชูดหัว” /pha:² xu:t⁶ ho:⁴/ ‘เครื่องมือที่ทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นแผ่นยาวรีมีคม ใช้สำหรับโกนผม’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (सामान्यनाम) “พรว้า” ‘เครื่องมือที่ทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นแผ่นยาวรีมีคม’ กับหน่วยขยายที่เป็นหน่วยสร้างไว้ศูนย์ “ชูดหัว” ‘ใช้ของมีคม เช่น มีดโกน ทำให้ผมหลุดจาก หนังหัว’ ซึ่งประกอบด้วย 2 คำ คือ “ชูด” ‘ใช้ของมีคม เช่น มีดโกน ทำให้สิ่งที่ติดอยู่กับบริเวณใดๆ หลุดออก’ กับ “หัว” ‘หนังหัว’

2.1.2 โครงสร้าง 2 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นหน่วยสร้าง พบรูปแบบโครงสร้าง 1 แบบ ได้แก่

แบบ ค4: หน่วยหลัก (सामान्यनाम) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย + หน่วยขยาย (คุณศัพท์) ได้แก่ หัวใจหนา หัวใจเถียว หัวใจกว้าง และหัวใจดี ดังตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

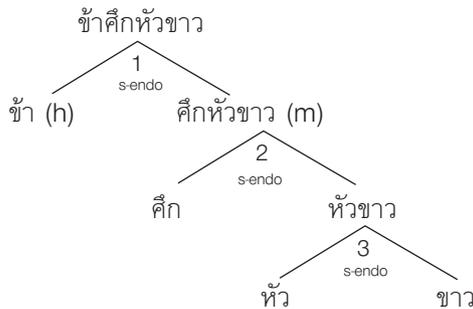

จากตัวอย่างคำว่า “หัวใจหนา” /ho:⁴ tsaj⁴ na:⁴/ ‘จิตใจเลวทรามหยาบซ้า’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (สามัญนาม) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย “หัวใจ” ‘จิตใจ’ ซึ่งประกอบด้วย 2 คำ คือ “หัว” ‘อารมณ์ความรู้สึก (ความคิด)’ กับ “ใจ” ‘ความรู้สึก’ และหน่วยขยาย (คุณศัพท์) “หนา” ‘เลวทราม, หยาบซ้า’

2.2 โครงสร้าง 3 ชั้น พบลักษณะโครงสร้าง 2 แบบ คือ โครงสร้าง 3 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นคำ และโครงสร้าง 3 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นหน่วยสร้าง

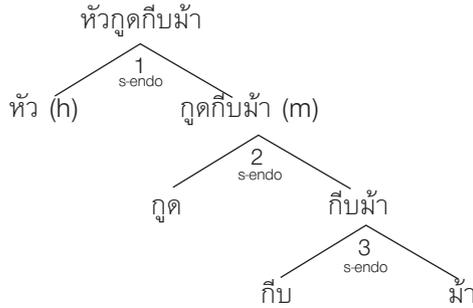
2.2.1 โครงสร้าง 3 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นคำ ประกอบด้วยรูปแบบโครงสร้าง 3 แบบ ได้แก่

แบบ ง1: หน่วยหลัก (สามัญนาม) + หน่วยขยาย (สามัญนาม) ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้นเป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย ได้แก่ ข้าศึกหัวขาว แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างได้ดังนี้

คำว่า “ข้าศึกหัวขาว” /xa:⁵ so:k⁶ ho:⁴ xa:w⁴/ ‘กองทัพชาวเขาที่โพกผ้าสีขาวรอบหัว’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (สามัญนาม) “ข้า” ‘ชาวเขา’ กับหน่วยขยาย (สามัญนาม) “ศึกหัวขาว” ‘กองทัพที่โพกผ้าสีขาวรอบหัว’ ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้นเป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย กล่าวคือ โครงสร้างชั้นที่ 1 ประกอบด้วย “ศึก” ‘กองทัพ’ กับ “หัวขาว” ‘ผ้าโพกรอบหัวสีขาว’ และโครงสร้างชั้นที่ 2 ประกอบด้วย “หัว” ‘ผ้าโพกรอบหัว’ กับ “ขาว” ‘สีขาว’

แบบ ง2: หน่วยหลัก (สามาณยนาม) + หน่วยขยาย (วิสามานยนาม) ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้นเป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย ได้แก่ หัวกูดกีบม้า หัวหญ้า ผากควาย หัวดีวัวป่า และหัวหมากนมวัว ดังตัวอย่าง การวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

จากตัวอย่างคำว่า “หัวกูดกีบม้า” /ho:⁴ ku:t⁶ ki:p⁶ ma:²/ ‘ส่วนลำต้น (เหง้า) ของกูดที่อยู่ใต้ดินมีกีบแข็งงอกขึ้นมาจากดินลักษณะเหมือนเล็บเท้าของม้า ทำหน้าที่เก็บอาหาร ใช้ทำยา’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (สามาณยนาม) “หัว” ‘ส่วนของพืชที่มีปริมาตร ซึ่งเป็นลำต้น (เหง้า) ทำหน้าที่เก็บอาหารอยู่ใต้ดิน’ กับหน่วยขยาย (วิสามานยนาม) “กูดกีบม้า” ‘พืชที่มีลักษณะเหมือนเล็บเท้าของม้า ใช้ทำยา’ ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้นเป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย กล่าวคือ โครงสร้างชั้นที่ 1 ประกอบด้วย “กูด” ‘พืชชนิดหนึ่งใช้เป็นอาหารและทำยา’ กับ “กีบม้า” ‘เล็บเท้าของม้า’ และ โครงสร้างชั้นที่ 2 ประกอบด้วย “กีบ” ‘เล็บเท้าสัตว์’ กับ “ม้า” ‘สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม กีบเดี่ยว รูปร่างสูงใหญ่ ขายาว หางเป็นพู่ แฉงคอยาว ใช้เป็นพาหนะ’

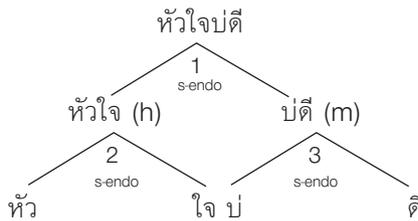
แบบ ง3: หน่วยหลัก (สามาณยนาม) + หน่วยขยาย (สามาณยนาม) ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้น ซึ่งโครงสร้างชั้นสุดท้ายเป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์ ได้แก่ หัวจักรเกี่ยวข้าว วันหัวเรียงหมอน และคนหัวพันนา ดังตัวอย่าง การวิเคราะห์โครงสร้างต่อไปนี้

จากตัวอย่างคำว่า “หัวจักรเกี่ยวข้าว” /ho:⁴ tsak⁴ ke:w⁶ xaw⁵/ ‘ส่วนด้านหน้าของรถเกี่ยวข้าว มีลักษณะเป็นวงกลม มีฟันเฟือง หมุนด้วยพลังงาน ใช้สำหรับเกี่ยวข้าว เมื่ออ้างอิงทิศทางการเคลื่อนที่ไปข้างหน้าของรถเกี่ยวข้าว’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (सामान्यनाम) “หัว” ‘ส่วนด้านหน้าของยานพาหนะ’ กับหน่วยขยาย (सामान्यनाम) “จักรเกี่ยวข้าว” ‘เครื่องมือที่เป็นวงกลม มีฟันเฟือง หมุนด้วยพลังงาน ใช้เกี่ยวข้าว’ ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้น กล่าวคือโครงสร้างชั้นแรกเป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย ประกอบด้วย “จักร” ‘เครื่องมือที่เป็นวงกลม มีฟันเฟือง หมุนด้วยพลังงาน’ กับ “เกี่ยวข้าว” ‘ใช้เกี่ยวทำให้รวงข้าวตัดออกจากลำต้น’ และโครงสร้างชั้นสุดท้ายเป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์ ประกอบด้วย “เกี่ยว” ‘ใช้ของมีคม เช่น เคียว ตัดพืช’ กับ “ข้าว” ‘พืชล้มลุก มีลักษณะเป็นรวง ใช้เมล็ดเป็นอาหาร’

2.2.2 โครงสร้าง 3 ชั้นแบบหน่วยหลักเป็นหน่วยสร้าง พบรูปแบบโครงสร้าง 1 แบบ ได้แก่

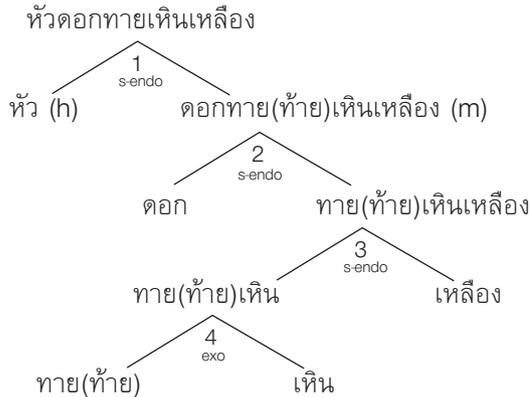
แบบ ง4: หน่วยหลัก (सामान्यनाम) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย + หน่วยขยาย (คุณศัพท์) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย ได้แก่ หัวใจปดี แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างได้ดังนี้

คำว่า “หัวใจปดี” /ho:⁴ tsaj⁴ bo:⁶ di:⁴/ ‘จิตใจเร็วและไม่ซื่อสัตย์’ ประกอบด้วยหน่วยหลัก (सामान्यनाम) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย “หัวใจ” ‘จิตใจ’ ซึ่งประกอบด้วย 2 คำ คือ “หัว” ‘อารมณ์ความรู้สึก (ความคิด)’ กับ “ใจ” ‘ความรู้สึก’ และหน่วยขยาย (คุณศัพท์) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย “ปดี” ‘เร็ว ไม่ซื่อสัตย์’ ซึ่งประกอบด้วย 2 คำ คือ “ป” ‘ไม่’ กับ “ดี” ‘ไม่เร็ว ซื่อสัตย์’

2.3 โครงสร้าง 4 ชั้น พบลักษณะโครงสร้างแบบหน่วยหลักเป็นคำ ซึ่งมีรูปแบบโครงสร้าง 1 แบบ ได้แก่

แบบ จ: หน่วยหลัก (सामान्यนาม) + หน่วยขยาย (วิสามานยนาม) ที่มี
 ชั้นโครงสร้าง 3 ชั้น ซึ่งโครงสร้างชั้นสุดท้ายเป็นหน่วยสร้างไ้ศูนย์ได้แก่ หัวดอกทวย
 เห็นเหลือง แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างได้ดังนี้

คำว่า “หัวดอกทวยเห็นเหลือง” /ho:⁴ dɔ:k⁶ ta:j² ho:n⁴lɔ:ŋ⁴ ‘ส่วนลำต้น (เหง้า) ของดอกทวยเห็นเหลืองที่อยู่ใต้ดิน ทำหน้าที่เก็บอาหาร ใช้ท่ายา’ ประกอบ
 ด้วยหน่วยหลัก (सामान्यนาม) “หัว” ‘ส่วนของพืชที่มีปริมาตร ซึ่งเป็นลำต้น (เหง้า)
 ทำหน้าที่เก็บอาหารอยู่ใต้ดิน’ กับหน่วยขยาย (วิสามานยนาม) “ดอกทวย(ท่าย)เห็นเหลือง”
 ‘พืชที่มีดอกเป็นช่อสีเหลืองที่ปลายยอด กลิ่นหอม รูปร่างคล้ายนก ส่วนท่ายของดอก
 ยกสูงชัน มีเหง้าคล้ายขิงหรือข่าอยู่ใต้ดิน ใช้ท่ายา’ ที่มีชั้นโครงสร้าง 3 ชั้น ดังนี้

โครงสร้างชั้นแรกเป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย ประกอบด้วย “ดอก”
 ‘ส่วนของพืชที่ผล็อกจากต้นหรือกิ่ง สืบพันธุ์โดยอาศัยเกสรและเรณู’ กับ “ทวย(ท่าย)
 เห็นเหลือง” ‘พืชที่มีดอกเป็นช่อสีเหลือง กลิ่นหอม รูปร่างคล้ายนก ส่วนท่ายของดอก
 ยกสูงชัน มีเหง้าคล้ายขิงหรือข่าอยู่ใต้ดิน ใช้ท่ายา’

โครงสร้างชั้นที่ 2 เป็นหน่วยสร้างเข้าศูนย์ชนิดขยาย ประกอบด้วย
 “ทวย(ท่าย)เห็น” ‘พืชที่มีดอกเป็นช่อ กลิ่นหอม รูปร่างคล้ายนก ส่วนท่ายของดอกยก
 สูงชัน มีเหง้าคล้ายขิงหรือข่าอยู่ใต้ดิน ใช้ท่ายา’ กับ “เหลือง” ‘สีเหลือง’

โครงสร้างชั้นสุดท้ายเป็นหน่วยสร้างไ้ศูนย์ ประกอบด้วย “ทวย(ท่าย)”
 ‘ส่วนของสิ่งที่อยู่ในสุดเมื่อมองจากด้านหน้า (ด้านที่มีเกสร)’ กับ “เห็น” ‘บินหรือร้อน
 ในระดับสูง’

หมายเหตุ: คำว่า “ท่ายเหิน” เป็นชื่อดอกไม้ชนิดหนึ่งมีดอกเป็นช่อสีเหลือง สีขาว กลิ่นหอม รูปร่างคล้ายนก ชาวไทลื้อเรียกดอกไม้นี้ว่า “ท่ายเหิน” /ta:j² ho:n⁴/ ซึ่งมีเสียงที่เพี้ยนไปจากรูปคำที่ปรากฏในเอกสารไทลื้อ คำว่า “ท่ายเหิน” หมายถึง ‘ส่วนท่ายสูงเชิดขึ้น’ เหมือนกับลักษณะของดอกไม้ชนิดนี้ที่มีส่วนท่ายของดอกยกสูงขึ้น

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หั่ว” ในภาษาไทลื้อ โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ส่วนประชิดของ เสี่ยวนาร์ต บลูมฟีลด์ แสดงให้เห็นลักษณะการประกอบโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หั่ว” ในภาษาไทลื้อหลากหลายรูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

โครงสร้าง	จำนวน	ร้อยละ
โครงสร้างชั้นเดียว		
ก. โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย		
แบบ ก1: หน่วยหลัก (สามานยนาม) + หน่วยขยาย (สามานยนาม)	49	46.23
แบบ ก2: หน่วยหลัก (สามานยนาม) + หน่วยขยาย (วิสามานยนาม)	9	8.49
แบบ ก3: หน่วยหลัก (สามานยนาม) + หน่วยขยาย (คุณศัพท์)	2	1.89
แบบ ก4: หน่วยขยาย (สามานยนาม) + หน่วยหลัก (สามานยนาม)	7	6.60
รวม	67	63.21
ข. โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์		
แบบ ข1: หน่วยประธาน (สามานยนาม) + หน่วยกริยา	1	0.94
แบบ ข2: หน่วยกริยา + หน่วยกรรม (สามานยนาม)	1	0.94
แบบ ข3: บุพบทวลี + นามวลี (สามานยนาม)	1	0.94
รวม	3	2.82
โครงสร้างหลายชั้น		
ค. โครงสร้าง 2 ชั้น		
แบบ ค1: หน่วยหลัก (สามานยนาม) + หน่วยขยาย (สามานยนาม) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย	13	12.26
แบบ ค2: หน่วยหลัก (สามานยนาม) + หน่วยขยาย (วิสามานยนาม) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย	5	4.72
แบบ ค3: หน่วยหลัก (สามานยนาม) + หน่วยขยายที่เป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์	4	3.78
แบบ ค4: หน่วยหลัก (สามานยนาม) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย + หน่วยขยาย (คุณศัพท์)	4	3.78
รวม	26	24.54

โครงสร้าง	จำนวน	ร้อยละ
ง. โครงสร้าง 3 ชั้น		
แบบ ง1: หน่วยหลัก (सामानयनाम) + หน่วยขยาย (सामानयनाम) ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้นเป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย	1	0.94
แบบ ง2: หน่วยหลัก (सामानयनाम) + หน่วยขยาย (विसामानयनाम) ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้นเป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย	4	3.78
แบบ ง3: หน่วยหลัก (सामानयनाम) + หน่วยขยาย (सामानयनाम) ที่มีชั้นโครงสร้าง 2 ชั้น ซึ่งโครงสร้างชั้นสุดท้ายเป็นหน่วยสร้างไว้ศูนย์	3	2.83
แบบ ง4: หน่วยหลัก (सामानयनाम) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย + หน่วยขยาย (कुन्कर्त्त) ที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย	1	0.94
รวม	9	8.49
จ. โครงสร้าง 4 ชั้น		
แบบ จ: หน่วยหลัก (सामानयनाम) + หน่วยขยาย (विसामानयनाम) ที่มีชั้นโครงสร้าง 3 ชั้น ซึ่งโครงสร้างชั้นสุดท้ายเป็นหน่วยสร้างไว้ศูนย์	1	0.94
รวม	1	0.94
รวม (ทั้งหมด)	106	100

จากตารางอธิบายได้ว่า โครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หั่ว” ในภาษาไทยลือแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นโครงสร้างชั้นเดียว ประกอบด้วยโครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย และโครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างไว้ศูนย์ กลุ่มที่ 2 เป็นโครงสร้างหลายชั้น ประกอบด้วยโครงสร้าง 2 ชั้น โครงสร้าง 3 ชั้น และโครงสร้าง 4 ชั้น

โครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หั่ว” ในภาษาไทยลือที่พบมากที่สุด คือ โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ชนิดขยาย พบจำนวน 67 คำ คิดเป็นร้อยละ 63.21 รองลงมาเป็นโครงสร้าง 2 ชั้น พบจำนวน 26 คำ คิดเป็นร้อยละ 24.54 โครงสร้าง 3 ชั้น พบจำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 8.49 โครงสร้างชั้นเดียวที่เป็นหน่วยสร้างไว้ศูนย์ พบจำนวน 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 2.82 และพบน้อยที่สุด คือ โครงสร้าง 4 ชั้น พบจำนวน 1 คำ คิดเป็น ร้อยละ 0.94

อนึ่ง ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์โครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หั่ว” ในภาษาไทยลือ ตามแนวคิด การวิเคราะห์ส่วนประชิดของ เสียวนาร์ต บลูมฟิลด์ เนื่องจากแนวคิดนี้สามารถแสดงให้เห็นความซับซ้อนของโครงสร้างคำประสมได้ โดยการแยกส่วนประชิดของหน่วยสร้างออกเป็นชั้น และเสนอผลการวิเคราะห์โดยเขียน

เป็นแผนผังต้นไม้ ซึ่งทำให้เห็นความสัมพันธ์ของหน่วยที่อยู่ติดกัน กล่าวคือ หน่วยที่อยู่ติดกันจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากกว่าหน่วยที่อยู่ห่างกัน เช่น “หัวจันทร์แดง” สามารถแยกส่วนประชิดออกเป็น 2 หน่วย หน่วยแรกมี “หัว” เป็นหน่วยหลัก ส่วนหน่วยที่ 2 มี “จันทร์แดง” เป็นหน่วยขยาย นอกจากนี้หน่วยขยาย “จันทร์แดง” ยังสามารถแยกได้อีก 2 หน่วย คือ “จันทร์” กับ “แดง” จากการแยกส่วนประชิดของคำประสมดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า หน่วยหลัก “หัว” มีความสัมพันธ์ห่างจากหน่วยขยาย “จันทร์แดง” และหน่วยคำ “จันทร์” กับหน่วยคำ “แดง” มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหน่วยขยาย “จันทร์แดง” มากกว่าหน่วยหลัก “หัว” เป็นต้น

ดังนั้น การวิเคราะห์โครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทยถือด้วยการวิเคราะห์ส่วนประชิด และนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้แผนผังต้นไม้ จึงเป็นวิธีที่ทำให้ทราบลักษณะการประกอบโครงสร้างของ คำประสมที่มี คำว่า “หัว” ในภาษาไทยอย่างละเอียดและชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาโครงสร้างของคำประสมที่มีคำว่า “หัว” ในภาษาไทยถือ เป็นการศึกษาเฉพาะคำเรียกอวัยวะร่างกายเพียงอวัยวะเดียว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาโครงสร้างของคำประสมภาษาไทยที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกายอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมเกี่ยวกับโครงสร้างของคำประสมที่มีคำเรียกอวัยวะร่างกายในภาษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา ตาระกา. (2533). *คำประสมในภาษาไทยลำปาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบ*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรณิดา ชันธพัทธ์. (2548). *การศึกษาคำประสมในภาษาไทยใหญ่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัชรัมพร ละลอกแก้ว. (2540). *คำประสมในภาษาถิ่นอีสาน*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุปาวีณ์ จุทอง. (2547). *วิวัฒนาการของคำประสมในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนงค์ เอียงอุบล. (2525). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bloomfield, Leonard. (1933). *Language*. New York: Rinehart and Winston.